

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

THE CONCEPT AND STRUCTURE OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE NATIONAL SECURITY AND DEFENSE COUNCIL OF UKRAINE

Дашковська А.В., здобувач кафедри публічного управління та адміністрування

Національна академія внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0004-6350-350X

У статті наводиться теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України. Визначено, що Рада національної безпеки та оборони України – це колегіальний орган спеціальної компетенції, основним завданням якого є координація діяльності всіх державних органів України в єдиній сфері забезпечення національної безпеки та оборони. Ключове призначення адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України це деталізація особливих ознак даного суб'єкта владних повноважень, що дозволяє зосередити увагу саме на ролі та місці у системі публічної адміністрації та на відмінностях від інших державних органів. Враховуючи різноманітність поглядів на визначення елементів правового статусу, можливо зазначити, що у наукових джерелах адміністративно-правовий статус, переважним чином, визначається як сукупність закріплених в нормативних актах прав та обов'язків (повноважень), а також відповідальності. Відносно інших елементів погляди у наукових джерелах відрізняються, тому необхідно окремо сформулювати поняття адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України, а також його елементи.

Розглядаючи адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України, слід виходити з того, що правові норми адміністративного законодавства (законів і підзаконних правових актів) установлюють і закріплюють адміністративно-правові відносини за безпосередньої участі цього суб'єкта права. Таким чином, під адміністративно-правовим статусом Ради національної безпеки і оборони України слід розуміти систему закріплених у законодавстві ознак, що визначають роль, місце та призначення у системі публічного адміністрування, вказують на відмінність від інших державних органів та порядок взаємодії між ними. До елементів адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України пропонується в першу чергу віднести: мету створення та діяльності, завдання, функції, права, обов'язки, відповідальність, особливості організаційно-структурної будови та взаємовідносин з іншими суб'єктами.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, національна безпека, оборона, повноваження, компетенція.

The article provides a theoretical generalization and solution to the scientific task, which consists in determining the essence and features of the administrative and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine. It was determined that the Council of National Security and Defense of Ukraine is a collegial body of special competence, the main task of which is to coordinate the activities of all state bodies of Ukraine in the unified sphere of ensuring national security and defense. The key purpose of the administrative-legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine is the detailing of the special features of this subject of power, which allows you to focus on the role and place in the system of public administration and on the differences from other state bodies. Taking into account the diversity of views on the definition of the elements of legal status, it is possible to note that in scientific sources, administrative-legal status is predominantly defined as a set of rights and duties (powers), as well as responsibilities, enshrined in normative acts. Regarding other elements, the views in scientific sources differ, therefore it is necessary to separately formulate the concept of the administrative and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine, as well as its elements.

When considering the administrative-legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine, it should be assumed that the legal norms of administrative legislation (laws and subordinate legal acts) establish and consolidate administrative-legal relations with the direct participation of this legal entity. Thus, the administrative-legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine should be understood as a system of features enshrined in legislation that determine the role, place and purpose in the public administration system, indicate the difference from other state bodies and the order of interaction between them. The elements of the administrative and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine are primarily proposed to include: the purpose of creation and activity, tasks, functions, rights, duties, responsibilities, peculiarities of the organizational and structural structure and relations with other subjects.

Key words: administrative and legal status, national security, defense, powers, competence.

Постановка проблеми. Поставлена у мета щодо визначення адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України обумовлює необхідність теоретичного визначення такої юридичної категорії як «адміністративно-правовий статус», яка обумовлена такими поняттями як «статус» та «правовий статус». Дана категорія використовується багатьма науками, а тому вона має більш широке значення. Адже у філософії поняття «статус» визначається як соціальний, співвідносний стан (позиція) індивідууму або групи в соціальній системі, що визначається низкою ознак, специфічних для даної системи (економічних, професійних, етнічних та інших) [1, с. 342]. З точки зору соціологів, статус визначає місце особистості в системі суспільних відносин, її права і свободи, можливості для всебічного розвитку і застосування своїх здібностей, основні функції особистості як суб'єкта суспільних відносин, розкриває її діяльність в основних сферах життя і, нарешті, дає оцінку її діяльності з боку суспільства в кількісних і якісних показниках, а також самооцінку, що може збігатися або не збігатися з оцінкою суспільства [2, с. 112]. З точки зору економістів статус являється сукупністю певних ознак, серед яких: визначе-

ність організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, що характеризується метою та складом засновників, правовим режимом майна, організацією управління та умовами і обсягом відповідальності; майнова відокремленість; легалізація існування в якості суб'єкта господарювання; самостійна відповідальність за результати господарювання; самостійність в господарському обороті, яка передбачає свободу вибору видів діяльності, незалежність [3, с. 195]. Політологія розглядає дану категорію як комплексний показник становища певного прошарку, групи чи індивідів в соціальній системі, один з найважливіших параметрів соціальної стратифікації [4, с. 400].

Зазначене свідчить про те, що такі поняття як «статус» та «правовий статус» необхідно відмежовувати, одночасно перше з названих понять є більш ширшим та охоплює інше, як один з підвидів. У свою чергу, поняття «правовий статус» входить до змісту поняття «статус», так само як і «соціальний статус», «політичний статус», «економічний статус» та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливу увагу в контексті даного дослідження заслуговує поняття «правовий статус», що обумовлено дискусійністю даного

питання та відсутності єдності поглядів у науковців на дану проблематику. Зазначену проблематику висвітлено у працях вчених-юристів із теорії права та управління, адміністративного права, зокрема В.Б. Авер'янова, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, Є.В. Курінного, В.М. Манохіна, О.В. Негодченка, О.П. Рябченко, А.О. Селіванова, Ю.О. Тихомирова та ін.

Науковці характеризують правовий статус як багатоаспектну категорію, що має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин: держави, суспільства, особи тощо. Крім того, вони зазначають, що правовий статус відображає індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі багатоманітних суспільних відносин. На їх думку, правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правам, без юридичної відповідальності в необхідних випадках, без правових гарантій, а також ця категорія визначає права і обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів, для відкриття нових шляхів для їх вдосконалення [5, с. 149]. Також правовий статус характеризують як комплексну інтеграційну категорію, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіду та колективу, а також інші соціальні зв'язки [6, с. 397]. Інакше розуміє зміст правового статусу Н. М. Оніщенко, який вважає, що правовий статус – це система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин між собою, а також, шляхом визначення прав, обов'язків та гарантій їх реалізації, визначає місце суб'єкта в системі правовідносин [8, с. 95].

Актуальними для сучасної правової науки залишається розуміння сутності та співвідношення таких категорій як «правовий статус», «правове становище», «компетенція», «повноваження» тощо. Розглядаючи співвідношення правового статусу та правового становища, можливо дійти висновку про те, що категорія «правовий статус особи» є більш вузькою, оскільки виступає частиною (ядром) поняття «правове положення особи». Проте в деяких джерелах правовий статус асоціюється зі стабільним правовим станом суб'єкта, а правове становище розглядається як динамічний розвиток сукупності прав і обов'язків особи, що зумовлено її вступом до тих чи інших правовідносин [9, с. 124]. Також можливо зустріти думки щодо отождолення понять «правовий статус» та «правове становище» із компетенцією або із повноваженнями [10, с. 272].

Метою статті є дослідження проблематики адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України та формулювання, в результаті цього, пропозицій щодо удосконалення його визначення у національному законодавстві.

Виклад основного матеріалу. У теорії права до правового статусу відносять сукупність ознак, які А.В. Панчишин пропонує визначити наступним чином: правовий статус має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх суб'єктів; він відображає особливості особи та держави як учасників суспільних відносин та ступінь і характер їх взаємодії; права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізуватись без інших компонентів – обов'язків та відповідальності; правовий статус забезпечує системність прав, свобод та обов'язків; елементи структури правового статусу є взаємозалежними та взаємодіючими; правовий статус характеризується відносною стабільністю [8, с. 96]. Він пропонує досить

вдалу класифікацію видів правових статусів на: загальний (конституційний), який визначається конституцією є єдиним і стабільним для всіх суб'єктів, а зміна залежить від волі законодавця, також він є базовим, вихідним для решти статусів; спеціальний (родовий) статус відображає особливості правового становища певних суб'єктів або їх категорій та базується на загальному; галузевий статус характеризує особливості прав та обов'язків суб'єктів стосовно певної сфери суспільних відносин, що надає можливість виділити адміністративно-правовий, цивільно-правовий, фінансово-правовий, кримінально-правовий та інші статуси; індивідуальний статус фіксує можливості та обов'язки конкретного суб'єкта та виступає сукупністю персоніфікованих прав і обов'язків [8, с. 97].

Розглядаючи адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України слід зазначити, що за характером він є галузевим статусом індивідуального суб'єкта владних повноважень, який обумовлюється конституційним та родовим статусами. Тобто адміністративно-правовий статус зазначеного суб'єкта владних повноважень обумовлений конституційними положеннями та правовим регулюванням сфери суспільних відносин щодо адміністрування національної безпеки та оборони в Україні.

Виходячи з характеристики суб'єктів, науковцями пропонується класифікувати правовий статус наступним чином: а) фізичних осіб; б) юридичних осіб; в) держави; г) іноземців, осіб без громадянства; д) статус біженців; е) статус українських громадян, які перебувають за кордоном; є) професійний та посадовий статус [8, с. 97].

В даному випадку адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України буде відноситись до такої категорії як адміністративно-правовий статус юридичної особи, але одночасно необхідно визначитись чи розглядати її як складову публічної адміністрації, що включена у більш складну організаційну структуру, чи є вона окремою організаційною одиницею. Вбачається, що адміністративно-правовий статус даного органу необхідно досліджувати як окремого суб'єкта владних повноважень.

Одночасно до елементів адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України слід відносити такі складові адміністративно-правового статусу, які у своїй сукупності визначають змістовну юридичну характеристику даного суб'єкта владних повноважень, а також вказують на його особливості та відмінність від інших суб'єктів. Відносно елементів адміністративно-правового статусу існують різні погляди у наукових джерелах, оскільки можливо зустріти їх різну кількість або їх поєднання у певного роду блоки. Окрім прав і обов'язків, в різноманітних джерелах пропонується до елементів правового статусу відносити: завдання та основні функції, правові форми діяльності та порядок взаємовідносин по посаді; обмеження, гарантії та економічне забезпечення; права і свободи; юридичну відповідальність; правомочність; гарантії реалізації повноважень; цілі, компетенцію; службові зв'язки та підпорядкування; форму і методи діяльності органу, форму актів, правові підстави їх виникнення та тривалість функціонування; правовий режим внутрішніх процесів керівництва тощо.

Визначення адміністративно-правового статусу державних органів у науковій літературі відбувається з використанням різних підходів. Зокрема, А.А. Стародубцев пропонує розглядати правовий статус за такими блоками: а) цільовий; б) структурно-організаційний; в) функції та повноваження; г) функціональний; д) відповідальність [11, с. 86]. Схожим чином визначає структуру адміністративно-правового статусу Д.М. Бахрах, який виділяє такі блоки: а) цільовий; б) структурно-організаційний; в) компетенційний (компетенція) [12, с. 98].

Одночасно можливо зустріти у наукових джерелах інше визначення елементів адміністративно-правового

статусу державних органів, зокрема представники юридичної науки пропонували до правового статусу державних органів відносити наступні елементи: 1) політичну та державно-правову характеристику органу держави; 2) місце різних видів органів у загальнодержавній системі, диференціація систем, підсистем та видів органів, їх співвідношення; 3) основи взаємовідносин органів між собою; 4) важливі принципи організації та діяльності державних органів; 5) основи компетенції; 6) види правових актів державних органів [13, с. 66].

Також існують пропозиції до елементів правового статусу відносити: 1) місце суб'єкта у суспільстві та державі, соціально-політичну роль та призначення; 2) загальну правосуб'єктність як підставу включення того чи іншого суб'єкта, що вступає у відповідній правовій якості у правовідносини; 3) компетенцію як елемент правового статусу, що займає центральне місце в загальній юридичній характеристиці будь-якого суб'єкта права та слугує метою встановлення такого статусу; 4) гарантії стабільності та реальності правового статусу суб'єктів права [14, с. 43-45].

Висновки. Слід зазначити, що Рада національної безпеки та оборони України – це колегіальний орган спеціальної компетенції, основним завданням якого є координація діяльності всіх державних органів України в єдиній сфері забезпечення національної безпеки та оборони. Ключове призначення адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України це деталізація особливих ознак даного суб'єкта владних повноважень, що дозволяє зосередити увагу саме на ролі та місці у сис-

темі публічної адміністрації та на відмінностях від інших державних органів. Враховуючи різноманітність поглядів на визначення елементів правового статусу, можливо зазначити, що у наукових джерелах адміністративно-правовий статус, переважним чином, визначається як сукупність закріплених в нормативних актах прав та обов'язків (повноважень), а також відповідальності. Відносно інших елементів погляди у наукових джерелах відрізняються, тому необхідно окремо сформулювати поняття адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України, а також його елементи.

Розглядаючи адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України в нинішній ситуації, слід виходити з того, що правові норми адміністративного законодавства (законів і підзаконних правових актів) установлюють і закріплюють адміністративно-правові відносини за безпосередньої участі цього суб'єкта права. Таким чином, під адміністративно-правовим статусом Ради національної безпеки і оборони України слід розуміти систему закріплених у законодавстві ознак, що визначають роль, місце та призначення у системі публічного адміністрування, вказують на відмінність від інших державних органів та порядок взаємодії між ними. До елементів адміністративно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України пропонується в першу чергу віднести: мету створення та діяльності, завдання, функції, права, обов'язки, відповідальність, особливості організаційно-структурної будови та взаємовідносин з іншими суб'єктами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. Київ : Головна редколегія УРЕ, 1973. 560 с.
2. Фудорова О.М. Теорії соціального статусу: пізнавальні можливості і дослідницькі теорії. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2009. № 881. С. 110–116.
3. Ісаков М. Г. Правовий статус підприємства як суб'єкта господарювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 ; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк, 2006. 227 с.
4. Політичний енциклопедичний словник : навчальний посібник. Упорядники В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін ; за ред. Ю. М. Шемчушенка, В. Д. Бабкіна. Київ : Генеза, 1997. 642 с.
5. Загальна теорія права та держави : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти Національного університету «Одеська юридична академія», факультетів: ФПС, СПФ, ФМПВ. Одеса : Фенікс, 2022. 258 с.
6. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС., 2020. 268 с.
7. Теорія держави і права : академічний курс : підручник. За ред. Зайчук О.В. та ін. 2-ге вид., переробл. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
8. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії правовий статус. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
9. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 ; Національний ун-т внутрішніх справ України. Харків., 2004. 444 с.
10. Гулак О.В., Чухно В.О., Слюсаренко С.В., Попова О.В., Курило В.І. Особливості адміністративно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 271–273.
11. Стародубцев А. А. Організаційно-правові питання діяльності інспекцій з особового складу щодо зміцнення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 ; Ун-т внутр. справ. Харків., 1999. 185 с.
12. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. В. Галуцько, П. Діхтєвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 656 с.
13. Зінкевич В.К. Проблеми правового статусу військових адміністрацій. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2023. Випуск 79: частина 2. С. 64–68.
14. Абасов Гафис Гасан-огли. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 ; Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2004. 240 с.